

Elva egendomligheter som präglar dagens svenska inrikespolitik

Dagens Nyheter den 1 augusti 2021

Försommarens regeringskris var en påminnelse om de problem som hotar att lamslå det politiska systemet och som hänger samman med att Sverigedemokraternas tillväxt slagit undan benen för traditionell blockpolitik.

Ett sätt att karakterisera situationen är att peka på ett antal egendomligheter. Här är elva punkter som man kan förvånas över:

1. Januariavtalet motiverades inte av någon positiv vision om att de samverkande partierna långsiktigt ville uppnå en kärna av gemensamma mål. Utgångspunkten var i stället negativ: att utestänga Sverigedemokraterna från inflytande. Centern och Liberalerna betonade hur de pressat regeringspartierna till eftergifter. Det entusiasmerar varken partimedlemmar eller väljare för samverkan över den tidigare blockgränsen. Det hade de två partierna gjort mer framgångsrikt om de tagit fullt ansvar för samarbetet genom att ta plats i regeringen.
2. Januariöverenskommelsen var en exceptionell framgång för Centern och Liberalerna som fick igenom många förslag: avskaffad värnsskatt, utökade rut-avdrag, lägre arbetsgivaravgifter för unga, LAS-reform, privatisering av arbetsförmedlingen, fri hyressättning i nyproduktionen och inga begränsningar av vinster i välfärden.

Samtliga punkter stred mot grundläggande uppfattningar hos Socialdemokraterna. Ändå var dessa i stort sett lojala med överenskommelsen. I stället hoppade Liberalerna av i samband med regeringskrisen.

3. Liberalerna ingick först januariavtalet och valde sedan en ny partiledare som var emot det. En sådan inkonsekvens utgör ett säkert recept på harakiri för ett politiskt parti. Det var ett uselt sätt att marknadsföra de sakpolitiska framgångar man nått.
4. Centerpartiet är i dag mer marknadsliberalt än Liberalerna och var det parti som hårdast drev sådana inslag i januariavtalet. Men man är ändå, till skillnad från Liberalerna, benägen att fortsätta samarbeta med Socialdemokraterna.
5. Det saknas i dag ett socialliberalt alternativ för väljarna av det slag som existerar i många andra länder. Det borde finnas plats för ett parti som förordar marknadslösningar och mindre snedvridande skatter men som samtidigt vill använda skatte- och bidragssystemet mer aktivt för att minska inkomstskillnaderna och som accepterar att satsningar på vård, omsorg och försvar kan kräva vissa skattehöjningar.
6. Januariavtalet föreskrev att Vänsterpartiet inte skulle "ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige" samtidigt som det ändå förutsattes att partiet i alla lägen skulle

tolerera den röd-gröna regeringen. Detta var en motsättning som inte kunde bestå.

7. Trots sin motvilja mot Sverigedemokraterna samverkade ändå Vänsterpartiet de facto med dem för att avsätta Löfvenregeringen. Partiet tillkännagav att man ville fälla regeringen men hade inte tillräckligt med mandat för att väcka misstroendevotum. Därför "beställdes" i stället en motion från Sverigedemokraterna vilken Vänsterpartiet röstade för.
8. Moderaterna och Kristdemokraterna stödde misstroendeförklaringen trots att den triggats av Vänsterpartiets motstånd mot friare hyressättning som ju de två partierna i själva verket eftersträvar. Man bidrog alltså till att fälla en regering för att den ville genomföra förslag som man var positiv till.
9. Trots polariseringen mellan å ena sidan "högerblocket" och å andra sidan den rödgröna regeringen och Centern har det ändå i stort rått enighet om de ekonomiska stöden under pandemin.
10. Fast många forskare och fristående debattörer starkt kritiserat den svenska pandemihanteringen ifrågasattes den knappast av något oppositionsparti – utom i viss mån Sverigedemokraterna – under större delen av förra året när den var mest problematisk. Partierna utanför regeringen avstod alltför länge från att spela den oppositionsroll som kunde ha förbättrat politiken.
11. Ett närmare samarbete mellan Socialdemokrater och Moderater förefaller uteslutet trots att partierna ligger relativt nära varandra i centrala frågor som invandring, lag och ordning samt budgetdisciplin. Båda vill även göra satsningar på äldreomsorg och sjukvård.

Var och en av de elva egendomligheterna kan motiveras. Sammantaget visar de ändå på ett politiskt system som just nu fungerar illa. Politikerna har inte tillräckligt anpassat sig till att vi fått fler partier med skiljelinjer längs också andra dimensioner än höger-vänsterskalan.

Det går inte längre att låsa sig vid att endast några samverkanskonstellationer är möjliga och att förhandlingar med vissa partier alltid är uteslutna. Det är legitimt med starka uppfattningar om lämpliga samarbeten. Men det är svårt att se någon annan väg framåt än att partierna går till val på sina egna program och sedan försöker få igenom så mycket som möjligt av dem i förhandlingslösningar utan ultimativa bindningar i förväg.

Det är hög tid att svenska politiker – som sina nordiska kollegor – anpassar sig till de nya förutsättningar som ett förändrat politiskt landskap skapat. Oberoende av om man gillar förutsättningarna eller inte, behövs fungerande regeringar med tillräckligt stöd i riksdagen.

Lars Calmfors